Effaith Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol ar Ffermydd Cymru mewn Hinsawdd sy'n Newid

Mae newid hinsawdd yn newid ecosystemau ledled y byd, ac nid yw Cymru yn eithriad. Gyda thymheredd cynyddol, newidiadau mewn patrwm glawiad, a gaeafau mwy ysgafn, mae'r amodau'n dod yn fwy ffafriol i rywogaethau ymledol anfrodorol (RYA). Mae'r rhywogaethau hyn—planhigion, anifeiliaid, a phathogenau a gyflwynwyd y tu allan i'w hystod naturiol—yn ffynnu yng nghefn gwlad Cymru, gan achosi problemau difrifol i'r sector amaethyddol.

Y Bygythiad Cynyddol o Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol

Yn hanesyddol, mae'r hinsawdd gymedrol yng Nghymru wedi helpu i gyfyngu ar ledaeniad llawer o rywogaethau anfrodorol. Fodd bynnag, gyda'r cynhesu byd-eang, mae llawer o'r organeddau hyn yn dod o hyd i'r amodau yn fwy addas ar gyfer goroesi ac ehangu. Mae ffermwyr yn cael eu heffeithio'n arbennig gan fod y rhywogaethau hyn yn cystadlu â chnydau, yn niweidio porfeydd, ac yn cyflwyno plâu a chlefydau newydd sy'n bygwth da byw.

Prif Rywogaethau Ymledol sy'n Effeithio ar Amaethyddiaeth Cymru

1. **Canwlot Japan (Reynoutria japonica)** Mae Canwlot Japan yn blanhigyn sy'n tyfu'n gyflym ac yn hynod wydn sy'n trechu planhigion brodorol. Er nad yw'n effeithio'n uniongyrchol ar gnydau, gall achosi difrod i dir ffermio trwy ansefydlogi pridd, rhwystro dyfrffyrdd, a gwneud tir yn anodd i'w drin.

2. **Jac y Neidiwr (Impatiens glandulifera)** Mae'r planhigyn hwn yn ffynnu ar hyd glannau afonydd a gwlyptiroedd, ardaloedd sy'n gyffredin ar ffermydd Cymru. Mae ei ledaeniad cyflym yn trechu planhigion brodorol, gan arwain at erydiad pridd ac yn cynyddu'r perygl o lifogydd, a all niweidio tir amaethyddol.

3. **Wiwer Llwyd (Sciurus carolinensis)** Wedi'i chyflwyno o Ogledd America, mae wiwerod llwyd yn bygwth coetiroedd Cymru, gan achosi difrod i goed y mae ffermwyr yn dibynnu arnynt ar gyfer cloddiau gwynt a phren. Maent hefyd yn cystadlu â'r wiwer goch frodorol, gan amharu ar fioamrywiaeth leol.

4. **Plâu a Chlefydau Newydd** Mae tymereddau cynhesach wedi caniatáu i blâu fel y *Pryfyn Ffrwythau Adain Fandyllog* (Drosophila suzukii) ehangu ei ystod. Gall y rhywogaeth hon o bryfyn ffrwythau ddinistrio cnydau ffrwythau meddal, gan effeithio ar ffermydd yng Nghymru sy'n tyfu mefus, mafon, a ffrwythau eraill. Yn ogystal, mae pathogenau planhigion fel *Xylella fastidiosa* yn peri bygythiad sylweddol i ystod eang o gnydau a choed, gan gynnwys coed olewydd, gwinwydd, a rhai rhywogaethau brodorol.

5. **Lindys Goddefol (Angiostrongylus vasorum & Fasciola hepatica)** Mae haint *Fasciola hepatica* (y llindys afu) yn dod yn fwy cyffredin oherwydd amodau gwlypach, gan gynyddu'r risg iechyd i dda byw. Yn ogystal, mae ehangu'r lindys ysgyfaint (*Angiostrongylus vasorum*), sy'n cael ei gario'n aml gan malwod ymledol, yn peri her gynyddol i ffermwyr defaid a gwartheg.

Canlyniadau i Ffermwyr

Mae presenoldeb y rhywogaethau ymledol hyn yn cael canlyniadau economaidd, amgylcheddol ac ymarferol lluosog i ffermwyr yng Nghymru. Mae rhai o'r prif effeithiau yn cynnwys:

- **Colli tir cynhyrchiol** oherwydd goresgyniadau gan blanhigion ymledol.

- **Cynnydd mewn costau rheoli** ar gyfer rheoli rhywogaethau ymledol, gan gynnwys triniaethau cemegol, cael gwared â nhw'n fecanyddol, a mesurau bioddiogelwch.
- **Gostyngiad mewn cynnyrch cnydau** oherwydd cystadleuaeth gan blanhigion ymledol a phwysau cynyddol gan blâu a chlefydau.
- **Heriau iechyd da byw**, gan arwain at gostau milfeddygol uwch a cholledion posibl.
- **Newidiadau i fioamrywiaeth**, a all amharu ar beillio ac iechyd pridd, gan effeithio'n anuniongyrchol ar gynhyrchiant fferm.

Strategaethau ar gyfer Lliniaru a Rheoli

Er mwyn mynd i'r afael â chynnydd RYA, mae'n rhaid i ffermwyr Cymru, asiantaethau llywodraethol, a sefydliadau amgylcheddol gydweithio i weithredu strategaethau rheoli effeithiol:

- **Canfod Cynnar ac Ymateb Cyflym (CCYC):** Gall rhaglenni monitro helpu i nodi rhywogaethau ymledol cyn iddynt ddod yn gyffredin, gan wneud ymdrechion rheoli'n haws.
- **Rheoli Plâu Integredig (RPI):** Gall cyfuniad o ddulliau rheoli biolegol, cemegol a mecanyddol helpu i liniaru lledaeniad rhywogaethau ymledol wrth leihau niwed amgylcheddol.
- **Adfer Cynefinoedd Brodorol:** Gall annog twf rhywogaethau planhigion brodorol helpu i drechu fflora ymledol a chefnogi ecosystemau lleol.
- **Polisi a Rheoleiddio:** Gall cryfhau mesurau bioddiogelwch a chyfyngu ar werthu a chludo rhywogaethau ymledol atal cyflwyniadau pellach.
- **Addysg a Chymorth i Ffermwyr:** Gall darparu canllawiau i ffermwyr ar sut i adnabod a rheoli rhywogaethau ymledol wella ymdrechion ymarferol i fynd i'r afael â'r mater.

Edrych i'r Dyfodol

Mae newid hinsawdd yn her barhaus, ac mae ei effaith ar amaethyddiaeth Cymru yn dod yn fwyfwy amlwg. Mae lledaeniad rhywogaethau ymledol anfrodorol yn cyflwyno rhwystr pellach i ffermwyr sy'n delio eisoes â phatrymau tywydd anrhagweladwy a thymhorau tyfu newidiol. Trwy gymryd camau rhagweithiol nawr, gall Cymru liniaru effeithiau gwaethaf y rhywogaethau hyn a diogelu ei threftadaeth amaethyddol ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Drwy gyfuniad o ymchwil wyddonol, camau polisi, ac ymgysylltiad lleol, gall ffermwyr Cymru weithio tuag at dirwedd amaethyddol fwy gwydn a chynaliadwy yn wyneb newid hinsawdd.